

Nationalismer og nationale identiteter i Storbritannien

AF

NILS ARNE SØRENSEN

Nationalisme er de seneste år igen blevet et nøglebegreb i europæisk politik og kultur. Nationalistiske strømninger har siden slutningen af 1980'erne fået afgørende betydning i de tidligere kommunistiske områder, men også i Vesteuropa er tendensen markant. Den er kommet til udtryk gennem voksende tilslutning til nationalistiske partier, ofte med fascistisk islæt, i fx Italien, Frankrig, Østrig, Belgien og Tyskland. Også modstanden mod Maastricht-traktaten har, ikke mindst i Danmark og Storbritannien, klare nationalistiske elementer i sig.

Sådanne skræmmende udviklingstendenser er forklaringen på, at både human- og samfundsvidenskaberne har rettet blikket mod fænomenet nationalisme og dets genkomst eller ligefrem genfødsel. Det er imidlertid et åbent spørgsmål, hvor vidt det er korrekt at tale om en nationalistisk eller (mindre odiøst) en national »genfødsel«, hvis man primært fokuserer på det vestlige Europa.

Nationalisme og nationale spørgsmål i Vesteuropa siden 1945

Ser man på hovedtendenser i de sidste 50 års vesteuropæiske udvikling springer *internationalisering* og *integration* i øjnene. Siden 1945 har internationalt samarbejde og integration udviklet sig hastigt, både økonomisk, (sikkerheds)politisk og kulturelt. På globalt plan omkring FN-systemet, der dog hurtigt blev bundet ind i Den kolde Krigs modsætninger. På vestligt/europæisk plan gennem fx NATO, OEEC, OECD, Europarådet, det Nordiske Samarbejde og selvfølgelig ikke mindst gennem det, der normalt identificeres med den vesteuropæiske integration: samarbejdet, der indledtes med Kul- og Stålunionen og som siden 1.11.93 har heddet Den Europæiske Union.

Jean Monnet, der i sine erindringer skildrede sig selv som den europæiske integrations fader, argumenterede i 1943 i et notat til den franske nationale befrielseskomité således for et europæisk samarbejde efter krigen:

»Europas nationer er for små til at give deres befolkninger den velstand, som moderne forhold har gjort mulig og dermed også nødvendig. De har brug for større markeder. Og de bliver nødt til at lade være med at bruge en stor del af deres ressourcer til at opretholde »nøgleindustrier« af hensyn til det nationale forsvar, som blev nødvendiggjort af forestillingen om suveræne, protektionistiske stater, som vi kendte før 1939.«¹

En understregning af nødvendigheden af internationalt samarbejde for at undgå nye krige så man omtrent samtidig i modstandsbevægelsernes programmer, der ofte refereres til i pro-integrationistiske værker for at knytte integrationen fast til Den Store Frihedskamp.² At 2. verdenskrig både i modstandsbevægelserne og hos de allierede blev set som et resultat af i første række *tysk nationalisme* er også ubestrideligt. Men integrationsentusiaster har haft en tendens til at overse, at også de allierede og modstandsbevægelserne læste krigen i nationalt lys. Nok var det den perverterede tyske nationalisme, der skulle bekæmpes, men bekæmpelsen blev i udstrakt grad set som nationale kampe, både i Sovjetunionen, Storbritannien og blandt modstandsbevægelserne, der jo netop dannede *Danmarks Frihedsråd*, *Comitato per la Liberazione Nazionale* og *Conseil National de la Resistance*.

Krigsafslutningen resulterede da også i Vesteuropa i de nationale staters reetablering, og man kan fremfor at betone integrationsprocesser i stedet se de første årtier efter 1945 som den vesteuropæiske nationalstats glansperiode. Dette er grundsynet i Alan Milwards to seneste bøger om Vesteuropas efterkrigshistorie, *The European Rescue of the Nation State* og *The Frontier of National Sovereignty*.³ Iflg. Milward betød de europæiske staters stærkt udvidede samfundsmæssige roller med det formål at sikre høj økonomisk vækst og velfærdssamfundets udvikling, at nationalstater-

¹ Citeret efter P. Fontaine: *Jean Monnet – a grand design for Europe*, Luxembourg 1988, s. 41. Notatet er også delvist optrykt i Monnets erindringer, *Mit Liv*, København 1987, s. 153f.

² Se fx W. Loth: *Der Weg nach Europa*, Göttingen 1990, s. 17ff, og D. Urwin: *The Community of Europe. A History of European Integration*, London 1991, s. 7ff.

³ Hhv. London 1992 og 1993. *The Frontier of National Sovereignty* med undertitlen »History and theory 1945-92« er en artikelsamling, der ud over Milwards indledning (skrevet med Vibeke Sørensen) og konklusion indeholder bidrag af en række af hans elever.

En grundig præsentation og diskussion af Milwards synspunkter findes i Thorsten B. Olesen: »Nationalstaten og den europæiske integration i teori og praksis«, i *Nyt Fra Historien*, XLIII, 1, Forår 1994, s. 2ff.

ne, både hvad angår gennemtrængning og opbakning, o. 1970 var stærke som aldrig før. I et integrationsperspektiv drejes kniven en ekstra gang i kødet på både føderalister og neo-funktionalister, idet Milward argumenterer for, at forståelsen af integrationsprocessen må tage udgangspunkt i nationalstaternes bestræbelser på at sikre og udbygge fundamentet for de nationale vækst- og velfærdspolitikker.⁴

Som en tolkning af (Nord)Vesteuropas politisk-økonomiske historie i perioden 1945-70 er Milwards arbejder overbevisende. Om hans tolkning kan holde til at få status af overordnet integrationsteori – hvad Milward selv mener – ud over denne periode er mere tvivlsomt. Men i en diskussion af nationalisme og nationale identiteter i nutidens Vesteuropa er hans påpegning af nationalstaten som efterkrigstidens »central unit of organization« vigtig.

Det er dog ikke kun denne nytolkning af forholdet mellem nationale stater og integration, der gør, at man kan problematisere begrebet »genfødsel« i forbindelse med nationalisme i dagens Europa. Man kan også pege på de mange nationale mindretal og »statsløse nationer«, der findes i de vesteuropæiske lande, hvor et nærmere eftersyn hurtigt afslører, at stort set ingen vesteuropæiske stater i strikt forstand er nationalstater (dvs. befolkningen udgør en og kun en nation og hele denne). De fleste er multi-nationale eller i hvert fald multi-etniske stater; enkelte fx Den Irske Republik er part-nation-stater.⁵

Blot en opremsning af de mange nationale bevægelser, der har krævet selvstyre eller selvstændighed ville være pladskrævende. Nogle af de vigtigste siden 2. verdenskrig og især siden 1960'erne, der måske snarere kan karakteriseres som de nationale genfødsels årti, har været den stadigt tydeligere konflikt mellem fransk- og flamsktalende i Belgien, selvstændighedsbevægelser i Bretagne og på Korsika, den sydtysk-italienske konflikt i Trento/Bolzano provinserne, kravene om selvstændighed fra baskiske og katalanske nationalister og endelig en række nationale konflikter på de britiske øer.

⁴ Også hos Monnet havde integrationen sin dybeste *raison* i nationale interesser. Således hed det i det ovenfor citerede notat fra 1943:

»Vores opgave er en løsning af de europæiske problem. Briterne, amerikanerne og russerne har hver deres verden, som de midlertidigt kan trække sig tilbage til. Frankrig er bundet til Europa. Frankrig kan ikke optere ud, idet selve dets eksistens afhænger af en løsning af det europæiske problem.«

⁵ Anvendes en håndfast sproglig-kulturel definition af en nation som værende sprogfællesskab, findes der i Europa kun fire nationalstater: Portugal, Island, Liechtenstein og San Marino. Jf. »Sprachpolitik«, i *Brockhaus Enzyklopädie*, Bd. 20, Mannheim 1993, s. 707.

Begrebet part-nationstat er hentet hos fra R. Johansson, R. Rönquist og S. Tägil: »Territorialstaten i kris?«, i S. Tägil (ed.): *Europa – historiens återkomst*, Hedemora 1992, s. 21f.

Nationalismernes Genfødsel i Det Forenede Kongerige

At den største statsdannelse på de britiske øer er sammensat af forskellige enheder fremgår af det officielle navn (siden 1953) *The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*. Heri sløres imidlertid, at selve »Great Britain« består England, Skotland og Wales, og officielt opererer man med statsdannelsens fire lande.⁶ Af de fire lande er England, hvad angår både udstrækning, folketal og økonomi klart størst, og på den baggrund har England spillet hovedrollen i hele statsdannelsens historie.

Helt klassisk var det protester mod det dominerende engelske center, der lå bag nationale bevægelser genfødsel i Wales og Skotland i 1960'erne. I Wales gav den nationalistiske veteran, forfatteren John Saunders Lewis' radiotale om det walisiske sprogs skæbne/fremtid i 1962 anledning til en radikal, kulturel-national bevægelse, der gik til kamp for sproget gennem slogans, defamering af vejskilte, aktioner mod engelsksprogede medier og sågar til angreb mod englænderes fritidshuse i Wales. Et politisk udtryk for denne bevægelse var valget af det nationalistiske parti, *Plaid Cymrus* leder Gwynfor Evans ved et suppleringsvalg i 1966. Evans blev dermed *Plaid Cymrus* første MP nogensinde.⁷

En lignende renaissance oplevede det skotske *Scottish National Party* (SNP) fra begyndelsen af 1960'erne. Partiets medlemstal voksede eksplosivt fra 2.000 i 1962 til 80.000 i 1967, og samme år vandt partiets kandidat, Winnie Ewing et suppleringsvalg i en kreds nær Glasgow, hvorved hun blev partiets anden MP (den første havde siddet i Westminster i tre måneder i sommeren 1945).⁸

Parlamentsvalget i 1970 betegnede stemmemæssigt (men ikke mandatmæssigt) pæne gennembrud for de to nationalistiske partier med hhv. 11,5% af stemmerne i Wales til *Plaid Cymru* og 11,4% af stemmerne i Skotland til SNP. Ved valgene i 1974 kom mandaterne også: ved oktobervalget opnåede *Plaid Cymru* 3 mandater (10,8%) og SNP 11 – og ikke mindre end 30,9% af det skotske stemmer.⁹

Hermed var lagt to af de centrale brikker til den opfattelse af Storbritannien som »The Dis-United Kingdom«, der vandt frem i 1970'erne.

⁶ Se fx *Britain: An Official Handbook*, der udgives årligt af det statslige informationskontor, Central Office of Information.

⁷ Jf. Kenneth O. Morgan: *Rebirth of a Nation: Wales 1880-1980*, Oxford 1981, s. 382ff.

⁸ Jf. Andrew Marr: *The Battle for Scotland*, London 1992, s. 115ff og James G. Kellas: *The Scottish Political System*, 2nd ed., Cambridge 1975, s. 128.

⁹ David Butler & Gareth Butler: *British Political Facts 1900-1985*, 6th ed., London 1986, s. 170f.

Andre vigtige dele var indvandrere/race-problematikken og regionale skillelinjer inden for England. Den sidste og mest synlige var konflikten i Nordirland, hvor irsk-katolske borgerrettighedsbevægelser fra 1967 blev mødt med vold fra unionist-protestantiske grupper og den nordirske ordensmagt. Den eskalerende vold førte i august 1969 til indsættelsen af britiske tropper og i 1972 til ophævelsen af det nordirske selvstyre, men hidtil har konflikten, der målt i mennesketab pr. indbygger har placeret Storbritannien på en lidet attråværdig førsteplads som verdens mest voldelige, demokratiske land (1948-77), modstået alle løsningsforsøg, omend våbenhvilerne fra efteråret 1994 giver grund til en forsigtig optimisme.¹⁰

Den nordirske konflikt og de walisiske og skotske nationalismers fremmarch gav også anledning til seriøse analyser af den britiske statsdannelse og dens karakter. Blandt de kendeste er marxisterne, Tom Nairns *The Break-Up of Britain* (1977) og Michael Hechters *Internal Colonialism: the Celtic Fringe in British National Development 1536-1966* (1975). Det centrale argument hos begge, men mest radikalt formuleret hos Hechter, er, at Storbritanniens historie skal ses som center-periferi-relationer. Hechter støtter sig explicit til udviklingsteorier (især Immanuel Wallersteins arbejder) og argumenterer for, at Wales, Skotland og Irland var »indre kolonier« i et engelsk imperium, og at den økonomiske og politiske underudvikling eller i det mindste afhængighed i forhold til det engelske center er forklaringen på den gentagne fremvækst af keltiske nationalismer i det britiske ø-riges periferier.

Hechters analyser er blevet mødt med en skarp og velbegrundet kritik.¹¹ Hverken det lange historiske perspektiv eller sidestillingen af Wales, Skotland og Irland som keltiske periferier holder for nærmere efterprøvelse. En historisk analyse af nationalismer og nationale identiteter på De britiske øer må skelne mellem Irland (hvor koloni-perspektivet har indlysende styrke) og selve Storbritannien. I det følgende følges det irske perspektiv dog kun, når det direkte har spillet en rolle for udviklingen på den britiske hovedø.¹² Desuden må analysen være sensitiv over for ikke blot nationalismernes indhold, men også deres kontekst.

¹⁰ Jf. Brendan O'Leary & John McGarry: *The Politics of Antagonism. Understanding Northern Ireland*, London 1993, s. 18. O'Leary og McGarry leverer også en glimrende gennemgang af konflikten og løsningsforsøgene frem til o. 1990: s. 153-276.

¹¹ Se fx. David McCrone: *Understanding Scotland. The Sociology of a Stateless Nation*, London 1992, s. 57ff.

¹² Et godt overblik over det britisk-irske problem giver B. O'Leary & J. McGarry: *op. cit.*, s. 54-106.

Statslig Integration og Nationale Identiteter i Storbritannien

I indledningskapitlet, »The Emergence of Wales as a Nation«, til en populær fremstilling af Wales' historie med den sigende titel *The Land Remembers*, skriver Gwyn Williams bl.a. om stenalderen, at »in Wales we used stone to build houses for the dead thousands of years before we thought of doing this for the living«. ¹³

Det er et fornemt eksempel på en ureflekteret tilbageskrivning af nationalitet til et givet territorium, nøjagtig som mange-binds Danmarkshistorier ofte ubekymret taler om stenalderens danskere. Der er imidlertid ingen grund til at følge stats- og nationalitetsproblematikken tilbage i forhistorien, med et enkelt vigtigt, både real- og perceptions-historisk forbehold. Nemlig, at de britiske øer siden den sidste istid blev gjort til genstand for en lang række indvandring og erobringer. Heraf var især tre vigtige. For det første den keltiske, som arkæologerne ikke vil tidfæste, men hvor det kan slås fast, at der eksisterede en keltisk kultur med klare fællestræk over hele øhavet, da romerne kom til Storbritannien i 1. årh f.K. For det andet de angel-saksiske fra det 5. årh., som fortrængte kelterne fra det sydlige og centrale England, hvorved den keltiske periferi (»the Celtic fringe«) blev etableret (og som også gav øerne, hvad der skulle blive hovedsproget: engelsk). For det tredje den normanniske invasion og erobring af først England, siden og med skiftende held resten af øhavet fra 1066, og som førte til etableringen af en stærk centralmagt og efterhånden en delvis sammensmeltning af angel-saksiske og normanniske eliter. ¹⁴

Det er den normanniske statsdannelsestrukturer, der dannede fundamentet for de følgende århundreders engelske ekspansion, hvis første blivende resultat (set fra nutiden) var underlægningen af Wales. Denne langstrakte proces skal ikke følges her. Blot skal det konstateres, at processens afgørende begivenhed var unionen mellem England og Wales (eller præcisere: inkorporationen af Wales i England) i 1536, hvorefter Wales, der ikke havde udviklet en stabil statsdannelse og derfor heller ingen betydningsfulde institutioner, blev underlagt engelske administrationsstrukturer. Engelsk blev følgelig administrations- og elitesprog, og gennem de følgende århundreder blev Wales' elite, lavadelen,

¹³ Gwyn Williams: *The Land Remembers. A View of Wales*, London 1977, s. 22.

¹⁴ For en kort gennemgang af dette historiske forløb, se Hugh Kearneys formidable *The British Isles. A History of Four Nations*, Cambridge 1989, s. 11-105. Kearneys konsekvent britiske (frem for engelske) perspektiv på Storbritanniens historie er en vigtig inspirationskilde til H. Halkier m.fl.: *Rule Britannia. De britiske Øer (Den jyske Historiker, 54-55, 1991)*; tydeligst i bidragene af Uffe Østergård og Bernard Eric Jensen.

angliciseret, mens fæstebønderne fastholdt en walisisk sprogkultur. Selv om den walisiske adelslægt Tudor fra 1485 sad på Englands trone, så var »integrationen« alt så helt på engelske præmisser, og udviklingen cementerede en sammenhæng mellem sprog, status og social position. Religion var derimod ikke nogen demarkationslinje før o. 1800, hvor non-konformistiske bevægelser, især metodisterne (der først begyndte at skille sig ud fra den anglikanske kirke fra o. 1790, selv om den metodistiske *revival* i Wales går tilbage til 1735), vandt frem blandt walisisk-talende grupper, hvilket styrkede en specifik walisisk kulturel identitet.¹⁵

Etableringen af en engelsk-skotsk union var langt mere kompliceret. Det første skridt var personalunionen i 1603 under de skotske Stuart'er (James 6./1.). Men der var tale om to selvstændige stater, selv om James fra 1604 antog titlen konge af Storbritannien (og Frankrig og Irland). Forholdet mellem de to lande var da også alt andet end smertefrit gennem 1600-tallet.¹⁶ Alligevel etableredes en egentlig politisk union i 1707 (The Kingdom of Great Britain). Baggrunden herfor er, ikke mindst set fra Skotland, omdiskuteret. Var det langsigtede ideologiske og/eller økonomiske eller kortsigtede politisk-opportunistiske motiver, der lå bag den (lavlands)skotske interesse i unionen?¹⁷ Set fra England var interessen primært sikkerhedspolitisk: unionen kunne hindre, at Skotland kunne indgå i en fransk-domineret anti-engelsk alliance. I forbindelse med den engelsk-skotske union er det også vigtigt at understrege, at Skotland (eller Nordbritannien, som man søgte at omdøbe det til i unionens første år) fastholdt en vidtgående autonomi. Nok måtte det skotske parlament lade sig opløse og genopstå som en del af et nyt britisk parlament i London, men lokal selvbestemmelse blev bevaret på tre centrale områder: kirkepolitik (den presbyterianske kirke blev skotsk statskirke), retsvæsen og uddannelsesvæsen. Derfor var unionen langt mindre vidtgående, end det kunne forekomme: nok var der tale om en

¹⁵ For Wales' historie 1530-1850, se John Davies: *A History of Wales*, London 1993, s. 224-397. Davies' værk, der først udkom på walisisk i 1990 (*Hanes Cymru*), er en bred samfundshistorie. Specifikt om inkorporationen og angliceringen, se s. 232ff; for den religiøse vækkelse og metodismen, se s. 306ff og s. 340ff.

¹⁶ Jf. Keith M. Brown: *Kingdom or Province. Scotland and the Regal Union, 1603-1715*, London 1992.

¹⁷ T.C. Smout: *Scottish Trade on the Eve of the Union*, London 1963, argumenterede for, at ønsket om adgang til det engelske (verdens)marked var forklaringen bag unionen. Se også herfor diskussionen hos C.A. Whatley: »The Economic Causes and Consequences of the Union of 1707: A Survey«, i *Scottish Historical Review*, 68, 1989, s. 150-181.

Derimod har fx P.W. Riley i *The Union of Scotland and England*, Manchester 1978, argumenteret for kortsigtede interesser som afgørende. Fremvæksten af en »unionistisk« politisk bevidsthed i Skotland før unionen påpeges i en række af bidragene i R.A. Mason (ed.): *Scotland and England 1286-1815*, Edinburgh 1987.

politisk og økonomisk union, men hovedparten af de anliggender, der vedgik det civile samfund i 1700-tallet, var fortsat under skotsk kontrol.¹⁸

Trods dette var unionsdannelsen langt fra smertefri. Især i Det Skotske Højland, i klan-samfundet, var der modstand, som smeltede sammen med arvestriden mellem stuarter og hanoverianere og – set med unionsøjne – den pågående konflikt med Frankrig. Modstanden førte til deciderede opstande i 1715 og 1745-46, hvor unions-modstanderne/Stuart-tilhængerne blev slået definitivt ved Culloden, og hvor den britiske hærs fremfærd over for højlandsbefolkningen i forbindelse hermed fik selv J.W. Fortescue til at tale om »wanton brutality and outrage« in sit standardværk om den britiske hærs historie fra 1899.¹⁹ De britiske unions-tilhængeres reagerede også med en massiv politisk-kulturel undertrykkelse af Højlandskulturen (forbud mod våben, kilt og sækkepiber – opretholdt indtil 1782 – samt ophævelse af klan-ledernes status som domsvæsen), ledsaget af en økonomisk svækkelse gennem konfiskation af oprørernes jorder. Det endelige knæk fik den traditionelle højlandskultur gennem de såkaldte »clearances« fra 1700-tallets anden halvdel, hvor de store godsejere omlagde driften til fåreavl på bekostning af småbrugslandbruget.

»Culloden« og »Clearances« blev siden centrale symboler på engelsk/britisk brutalitet og undertrykkelse for skotske nationalister og andre tolkninger af Storbritannien som et engelsk imperium. Men der var i højere grad tale om sammenstød mellem to skotske kulturer, højlandet og lavlandet, der i 1700-tallet stod hinanden fjernere end fx lavlandet og den engelske kultur. I et bredere perspektiv kan man også med større ret tegne et billede af voksende integration end af systematisk periferialisering af Skotland og Wales, hvis man ser på udviklingen fra Storbritannien fra o. 1750 og frem til årtierne efter 2. verdenskrig.

Integrationsbetragtningen har en energisk og vægtig fortæller i den engelske historiker Linda Colley, der i sin stort anlagte *Britons. Forging the Nation, 1707-1837*²⁰ argumenterer for, at der af englændere, skotter og

¹⁸ Jf. Bernard Crick: »The English and the British«, i B. Crick (ed.): *National Identities*, London 1991, s. 100f. og D. McCrone: *op. cit.*, s. 21f.

¹⁹ J.W. Fortescue: *A History of the British Army*, vol. 2, London 1910, s. 148. Fortescue undskyldte dog på det nærmeste den brutale fremfærd ved at karakterisere højlænderne som »half-savage mountaineers« som ikke kunne bibringes »reason without a harsh lesson« og viderebragte endvidere tidens udviklingsoptimistiske historiesyn med vurderingen af, at undertrykkelsen af dem var »for no one's advantage more than their own« *Ibid.* s. 147f.

²⁰ New Haven 1992. Se også hendes »Britishness and Otherness: An Argument«, i *Journal of British Studies*, 31, 1992, s. 309-329. For en udførligere omtale af hendes bog, se min review-artikel, »Nationale identiteter på De britiske Øer«, i *Nyt fra Historien*, XLII, 2, Efterår 1993, s. 199f.

walisere blev skabt briter i århundredet efter den engelsk-skotske union og især fra slutningen af 1700-tallet.

De to helt centrale ingredienser i etableringen af en britisk identitet er for Colley religion og fjendebilleder. At betone religionens centrale betydning i de britiske øers historie kan bestemt ikke siges at være nyt, men mens fokus traditionelt har været lagt på stridigheder mellem forskellige kirkelige retninger som anglikanere, puritanere, presbyterianere, metodister osv., peger Colley i stedet på deres fællesmængde: de var alle protestanter, dvs. først og fremmest ikke-katolikker.

Det fjendebillede, den »Anden«, som den britiske identitet konstitueredes overfor, var i virkeligheden to, tæt sammenhængende, nemlig for det første katolicismen og for det andet Frankrig/franskmændene, der blev præsenteret og oplevet som en meget kontant trussel frem til 1815.

Til disse, i høj grad negativt-definerede elementer, hvis betydning primært lå i statsdannelsens »smedningsfase«, kan lægges en række andre.

Linda Colley betoner monarkiet, som fra o. 1780 (under George 3.) bevidst iscenesatte sig som Storbritanniens symbol. George 3.s efterfølgere havde, som David Cannadine har påvist, ikke held med at leve op hertil: »For the majority of the great royals pageants staged during the first three-quarters of the nineteenth century oscillated between farce and fiasco«. Først fra 1870erne befæstedes det moderne folkekære monarki med monarken som »patriarchal figures for the whole of the nation« og »a unifying symbol of permanence and national community«. ²¹ Inden da havde monarkiet imidlertid allerede påtaget sig en anden vigtig integrativ funktion ved at fremstå som *britiske monarker*, tydeligt markeret af dronning Victorias nationalromantiske dyrkelse af Skotland og brugen af Balmoral Castle – »a pretty little castle in the old Scottish style« – som sommerresidens. ²² Sigende for den voksende erkendelse af monarkiets betydning i moderne britisk politisk kultur er det faktum, at Tom Nairn i 1988 gjorde det til genstand for grundig (men ikke altid lige klar) behandling, hvis hovedpointe var, at monarkiet mere end noget andet er det kit, der får Storbritannien til at hænge sammen. ²³

²¹ David Cannadine: »The Context, Performance and Meaning of Ritual: The British Monarchy and the 'Invention of Tradition', c. 1820-1977, i E. Hobsbawm & T. Ranger (eds.): *op. cit.*, s. 101-164.

²² Victoria besang Skotland i *Leaves from the Journal of Our Life in the Highlands* (1868) og *More Leaves from the Journal of A Life in the Highlands* (1884). Journalerne er genudgivet i forkortet form som *Our Life in the Highlands*, London 1968, hvorfra citatet, der stammer fra 1848, er hentet. Prins Albert, der købte slottet, lagde dog mere vægt på slottets lidenhed end på dets evt. æstetiske og historiske dyder og lod et nyt slot opføre 1853-56.

²³ T. Nairn: *The Enchanted Glass. Britain and its Monarchy*, London 1988.

Man må imidlertid også pege på andre, afgørende integrationsfaktorer, der har en tendens til at glide ud i periferien i politisk-kulturelle analyser som Colley og Nairns. Helt fundamentalt kan man jo slå fast, at den multi-nationale statsdannelse blev en økonomisk, politisk og militær succes, ikke kun set fra »centret« i England, men så sandelig også fra »periferierne« Skotland og Wales.

Det gjaldt økonomisk, hvor i hvert fald det skotske lavland og store dele af Wales fuldt ud integreredes i et britisk økonomisk marked, både industrielt og kommercielt, og dermed blev en del af den britiske økonomiske verdensmagt, der dominerede i 1800-tallet. At dele af Skotland og Wales ikke fik del i den økonomiske fremgang er ubestrideligt, men heller ikke hele England nød lige stor økonomisk vækst.

Imperiet var en anden integrationsfaktor. Militær og administration gav karrieremuligheder og bosætterkolonierne udvandringsmuligheder, vel at mærke inden for en *britisk kulturkreds*, til ikke mindst skotter, walisere (og irere).²⁴ Udvandrersamfundene fastholdt båndene til hjemlandet og opfattede sig som et britisk »folk« eller i det mindste kultur, og frem til 2. verdenskrig blev Britain og British ofte brugt til at betegne øhavet, bosættersamfundene og kolonier under ét.²⁵

Dannelsen af en fælles britisk politisk-administrativ elite har været en anden faktor. Colley sporer dette tilbage til 1700-tallet; fra nyere tid kan man nævne David Lloyd George (Wales) og Ramsay Macdonald og Alec Douglas-Home (Skotland) for at anskueliggøre, at engelsk nationalitet ikke er et *sine qua non* for at nå til tops i britisk politik.

Som en afgørende kulturel integrationsfaktor må endelig nævnes

²⁴ Således udvandrede fra Skotland ca. 2,1 mio. i perioden 1853-1930, heraf mindst 1 mio. til britiske besiddelser (incl. dominions). Fra Irland udvandrede til Australien, New Zealand og Canada o. 190.000 i perioden 1876-1920. Fra England og Wales udvandrede o. 9,1 mio. i perioden 1853-1930, heraf mindst 4 mio. til britiske besiddelser. Til dette skal lægges omfattende vandringer inden for de britiske øer. Således var nettoindvandringen til England/Wales fra Skotland o. 319.000 i perioden 1861-1900 og til Storbritannien fra Irland ikke mindre end o. 2 mio. i årene 1876-1920. Tallene skal ses i lyset af, at Skotlands befolkning 1901 var 4,7 mio., Irlands 4,5 mio. og England/Wales' 32,3 mio.

Jvf. D. Baines: *Migration in a mature economy*. Emigration and internal migration in England and Wales, 1861-1900, Cambridge 1985, s. 63f. og s. 115, og W.E. Vaughan & A.J. Fitzpatrick: *Irish Historical Statistics*. Population, 1821-1971, Dublin 1978, tabel 55.

²⁵ Et interessant eksempel på den kulturelle samhørighed er udbredelsen af sportsgrene og sportsligt samkvem i form af tournéer, »landskampe« og imperiale sportslege fra sidste tredjedel af 1800-tallet. Væsentlige aspekter af dette problemfelt er siden 1980'erne blevet afdækket af sportshistorikere. Se fx Richard Holt: *Sport and the British*. A Modern History, Oxford 1989, s. 203-236, 262-279 og en række af bidragene i J.A. Marlan (ed.): *Pleasure, Profit and Proselytism*. British Culture and Sport at Home and Abroad, London 1987.

Sammenhængen mellem sport, politik og nationale identiteter generelt er i disse år genstand for stor interesse, hvilket man fx kan danne sig et indtryk af i de seneste årgange af *International Journal of the History of Sport*.

sproget. Her må man tale om »periferiernes« underordning »centret« med brugen af engelsk som ikke blot administrationssprog, men også som økonomiens og højkulturens sprog. Underordningen var tydeligst i Wales, hvor andelen af walisisk talende (monogloter og tosprogede) i 1891 var på 54%; en procentdel, der siden er faldet støt til 19% i 1981.²⁶ I Skotland var forløbet helt anderledes. Her fortrængte Skotsk (dvs. skotsk-engelsk med rod i middelalder-engelsk) allerede fra 1100-tallet gælisk fra lavlandet og efterhånden blev gælisk trængt stadig længere ud i højlandets randområder. Igen var der altså tale om en strid mellem to skotske kulturer og ikke en skotsk-engelsk, selv om Skotsk fra 1500-tallet blev stadigt mere præget af Engelsk, først i forbindelse med reformationen (man læste Bibelen på Engelsk, ikke på Skotsk), siden med unionen.²⁷

Der var på den anden side tydelige grænser for integrationen i den forstand, at nationale særkulturer blev tolereret og efterhånden ligefrem opdyrket som delelementer i det britiske fællesskab. Det gjaldt inden for noget så centralt som militæret. Her var nationerne (og deres delkulturer) synlige gennem walisiske, skotske, irske, højlands- osv. regimente. Og disse regimente opdyrkede de kulturelle særtræk: således gik højlandsregimenterne, der blev dannet i 1725, med kilt, også i perioden 1747-82, hvor det var forbudt civile.²⁸ Disse traditioner fortsatte og blev udnyttet, også militært, af hærledelsen. Som et eksempel kan det anføres, at det var et helt bevidst valg, da man i 1940 lod højlandstropper udgøre besættelsesstyrkerne på Færøerne: de blev anset for at være »eminently suitable«, idet

»It was felt that they are probably less liable to lose morale and are more likely to maintain their interest in occupations approximating closely to their civil life than would any regiment which might be selected merely on account of normal availability«,

som oberstløjtnant A.W.H. Conyers Baker fra War Office skrev til besættelsesstyrkernes øverstkommanderende, kaptajn A.G. Farrie, da denne havde forhørt sig om muligheden om forflyttelse til et mere interessant »theatre of war«.²⁹

Det klassiske eksempel er den skotske højlandskultur, der først blev

²⁶ Kenneth O. Morgan: *Wales in British Politics 1868-1922*, Rev. ed., Cardiff 1970, s. 315 og D. & G. Butler: *op. cit.*, s. 423.

²⁷ Jf. David Murison: »The Historical Background«, i A.J. Aitken & T. McArthur: *Languages of Scotland*, Edinburgh 1979, s. 4ff.

²⁸ Jf. W.F. Fortescue: *op. cit.*, s. 49f og Hugh Trevor-Roper: »The Invention of Tradition: The Highland Tradition of Scotland«, i E. Hobsbawm & T. Ranger: *op. cit.*, s. 25.

²⁹ Brev fra oberstløjtnant. A.W.H. Conyers Baker, War Office, til kaptajn A.G. Farrie, dateret 4.5.1941, i Public Record Office, WO 106/3022: Faroe Islands. Miscellaneous D.O. Correspondence. 3rd March 1941 to 15th December 1944.

undertrykt som en barbarisk og krigerisk trussel mod Unionen, men allerede fra slutningen af 1700-tallet blev genopdaget og langt hen nyopfundet, som Hugh Trevor-Roper veloplagt afdækkede det i den artikel, der fortsat kan ses som den klassiske analyse af traditions-opfindelse. Efter højlandskulturens militære nederlag ved Culloden mistede den iflg. Trevor-Roper hurtigt sin trussel-karakter og kunne i stedet dyrkes som en kombination af »the romance of a primitive people with the charm of an endangered species«. ³⁰ Som en a-politisk national kultur blev højlandskulturen gjort til skotsk kultur, der var og er central i fastholdelsen af en særlig skotsk identitet inden for unionen. Tilsvarende nationalromantiske strømninger udvikledes i England og i Wales. For Wales' vedkommende er sammenhængen dog mere kompliceret, idet »opdagelsen« af Wales kom relativ sent og i vid udstrækning dyrkedes som en politisk national kultur fra første færd.

Trods dette forbehold kan man rimeligt kalde udviklingen inden for rigsdannelsen på den britiske hovedø for en succesfuld politisk union med tydelige elementer af kulturel autonomi for de nationale delkulturer.

Nationale vækkelser, klassepolitik og konsensus

Som kontrapunkter til ovenstående udlægning af Storbritannien, Irland undtaget, som en succesfuld multi-national statsdannelse præget af tiltagende integration mellem statsdannelsens regionale bestanddele må lægges de to nationale vækkelsesperioder, som statsdannelsen har gennemlevet, nemlig perioderne ca. 1870-1914 og tiden siden 1960'erne. Lighederne mellem de to perioder er ved første blik indlysende: sammensmeltningen af kulturelle og politiske fordringer og selvfølgelig en national diskurs, der betoner traditioner, folkefællesskab og en undertrykkelseshistorie.

I Wales var bindeleddet mellem nationalisme og politik først og fremmest religion. Efter valgreformer i 1867 og 1884 blev Wales en liberal højborg, men vel at mærke en liberalisme som stod for non-konformisme, som igen stod for walisisk kultur, som igen især stod for småbøndernes interesser (herunder også den økonomiske at slippe for at betale kirkeskat til den anglikanske Church of Wales). Støtten til den radikale liberalisme var dog ligeså udbredt i det industrialiserede Syd-wales. I 1880'erne blev Home Rule spørgsmålet også til et walisisk anliggende, da Gladstone i forbindelse med lovforslaget om irsk hjemmestyre eksplicit luftede tanken om en føderation, og bl.a. skrev:

³⁰ H. Trevor-Roper: *op. cit.*, s. 25.

»Wales, and even Scotland, may ask herself, whether the present system of entrusting all their affairs to the handling of a body, English in such overwhelming proportion as the present Parliament is, and must probably always be, is an adjustment which does the fullest justice to what is separate and specific in their several populations«.³¹

I Wales blev Gladstones opfordring taget op af bevægelserne »Young Wales« og (fra 1894) *Cymru Fydd* (Wales' Fremtid). Den unge Lloyd George var blandt de mest energiske fortalere for walisisk selvstyre.

Når den politiske udvikling fra især 1880'erne er blevet set som en national vækkelse, er det ikke mindst fordi den faldt sammen med valgretsudvidelser, og således identificerede demokrati og nationalisme (som i Irland i samme periode). Imidlertid var det religiøse og sociale forhold, der var baggrunden for de nationalt-sindede liberales succes. Religionens politiske betydning som konfliktflade forsvandt med ophævelsen af Church of Wales' status af statskirke i 1920, og de national-liberales sociale basis blev mindre i takt med affolkningen af landområderne til fordel for det industrialiserede Syd-wales. Her stod de liberale også stærkt frem til 1918, men herefter kom klassepolitikken til at blive altdominerende, og Wales blev en Labour-højborg: siden 1922 har partiet siddet på flertallet af walisiske sæder i Parlamentet.³²

Mens en skotsk kulturel identitet som nævnt var veletableret og accepteret inden for unionen siden det sene 1700-tal, blev denne først kædet sammen med en politisk identitet fra 1870'erne, og lige som i Wales var der tale om en afsmitningseffekt fra det irske spørgsmål. Fremlæggelsen af den første irske Home Rule Bill (1886) førte i Skotland til dannelsen af det fra første færd liberalt dominerede Scottish Home Rule Association og i 1888 satte det skotske liberale parti hjemmestyre for Skotland (og for Irland, England og Wales) på programmet. Her blev det, men uden politiske konsekvenser før umiddelbart før 1. verdenskrig, hvor et lovforslag om skotsk hjemstyre var under behandling ved krigsudbruddet (som resulterede i forslagets udsættelse).³³

Home Rule-bevægelsen fik støtte fra arbejderledere, men mødte – som syd for grænsen – massiv modstand fra Konservative, og der er et

³¹ W.E. Gladstone: *The Irish Question*, London 1886, citeret efter H.J. Hanham: *Scottish Nationalism*, London 1969, s. 92.

³² Denne tolkning bygger på Kenneth O. Morgan: *op. cit.* og samme: *Rebirth of a Nation. Wales 1880-1980*, Oxford 1981, s. 90-123, 410f.

³³ Jf. H.J. Hanham: *op. cit.*, s. 91ff.

Lovforslaget blev fremsat i 1912 som en »private member's bill« af MacCallum Scott, da Asquith-regeringen havde valgt at opgive »Home Rule All Around« til fordel for kun irsk selvstyre. Ved forslaget første behandling blev det støttet af et flertal, som imidlertid var forsvundet, da forslaget om skotsk selvstyre blev genfremsat i 1919. Jf. P. Jallard: »United Kingdom devolution 1910-1914«, i *English Historical Review*, 1979, s. 771.

påfaldende tidsmæssigt sammenfald mellem Home Rule-spørgsmålets politiske entre og De Liberale deroute i Skotland. Mens de Liberale ved valgene 1850-80 havde fået mellem 66% og 85% af stemmerne, faldt deres stemmeandel efter 1885 drastisk til 50-56% i årene 1885-1910, mens de konservative gik tilsvarende frem fra 15-34% til 34-49%.³⁴ Intet tyder således på, at Home Rule var en politisk *winner* i Skotland, og for de liberale hjemmestyretilhængere fortsatte nedturen i mellemkrigstiden, hvor de konservative og Labour kæmpede om positionen som Skotlands dominerende parti. Ganske vist støttede Labour i princippet Home Rule helt frem til 1945, men uden at gøre seriøse forsøg på at arbejde for dets gennemførelse.³⁵

Som Christopher Harvie præcist har formuleret det, så »bobbed [skotsk *home rule*] about in the slipstream of the Irish; it did not have their motive power«. ³⁶ Mere generelt kan man sige, at med den irske deling i 1920-22 forlod ikke blot det irske spørgsmål, men også det nationale britisk politik, i hvert fald som hovedrolleindehaver. Selv om klasseaspektet spillede en rolle i den britiske politiske litteratur fra århundredets begyndelse,³⁷ så er det først fra dette tidspunkt, at politologernes yndede kliché om, at »class is the basis of British party politics; all else is embellishment and detail«, bliver holdbar.³⁸ I de følgende 50 år kan britisk (indenrigs) politik læses som historien om konflikt og samarbejde mellem arbejderklassen (Labour) og den heterogene sociale koalition, som på engelsk kaldes middelklassen, repræsenteret af De Konservative (der dog gennem hele perioden også fik mange arbejderstemmer).³⁹

Når man kæder »Decline of Nationalism« sammen med »The Rise of Class Politics« sammen, ligger det lige for at vende sammenhængen på hovedet, når man skal forklare »The Revival of Nationalism« fra 1960'erne. Det er heller ikke så banalt som det kan lyde, men det kræver en mere indgående argumentation.

Indledende må man etablere en sammenhæng mellem de nationale spørgsmål og britisk politik i efterkrigstiden. For det første det domi-

³⁴ Tallene er hentet hos D. McCrone: *op. cit.*, s. 148f.

³⁵ Jf. H.J. Hanham: *op. cit.*, s. 103ff og A. Marr: *op. cit.*, s. 53ff.

³⁶ Christopher Harvie: *Scotland and Nationalism. Scottish Society and Politics 1707-1994*, London 1994, s. 17.

³⁷ Jf. Giovanna Orsina, »'Class Cleavage' e partiti in Gran Bretagna nella letteratura politica dell'età edwardiana«, i *Ricerche di storia politica*, 7, 1992, s. 23-77.

³⁸ Peter G.J. Pulzer: *Political Representation and Elections in Britain*, London 1967, s. 98.

³⁹ Jf. *ibid.*, s. 98ff og Michael Moran: *Politics and Society in Britain. An Introduction*, 2nd ed., London 1989, s. 63ff (hvor der også er henvisninger til den centrale litteratur om emnet).

nerende træk ved perioden 1945-75: Velfærdsstats-konsensus'en.⁴⁰ Denne kan på forskellig vis inddrages til at forklare muligheden for nationalismernes genkomst. Dels kan velstandsstigning og udviklingen af velfærdsinstitutionerne være med til at forklare, at politiske valg begrundes ikke-økonomisk; at fordelingsspørgsmålet bliver mindre preserende og giver plads til kulturelle/nationale spørgsmål. Dels og mere interessant har velfærds-konsensusen mellem de dominerende partier, Labour og Konservative, kunnet føles som en bekræftelse af Herbert Marcuses kritik af de pluralistiske demokratier, hvor valg var blevet meningsløse, fordi partierne mente det samme (*One-Dimensional Man*, 1964). I et sådant perspektiv repræsenterede Plaid Cymru og SNP tydelige alternativer.

For det andet må man pege på, at efterkrigsårtierne også var afkoloniseringsår, og at Det Forenede Kongerige mistede sin tidligere *raison d'être* som imperial stormagt – hvilket ikke mindst de konservative havde identificeret sig med.

For det tredje forløb den imperiale deroute sammen med en økonomisk, der kan følges tilbage til i hvert fald o. 1920 og som i høj grad var koncentreret i dele af Skotland, Wales (samt Nordirland og det nordlige England).⁴¹ Dette betød på den ene side, at den britiske union ikke længere virkede så guldrandet, men samtidig på den anden at man var afhængig af målrettet og omfattende økonomisk modernisering.

Hermed var der også lagt op til, at den integration, der havde præget udviklingen siden 1700-tallet, kunne blive afløst af en stigende diversifikation inden for Storbritannien; en diversifikation, der dog ikke nødvendigvis ville følge nationale skillelinjer.

Inden for disse rammer vil jeg afslutningsvis forsøge at tolke de nationale spørgsmål og den politiske udvikling i Wales og Skotland, med hovedvægt på sidstnævnte.

Af de to er Wales nemlig det dårligst udforskede. Nok simpelt hen fordi den walisiske nationale vækkelse siden 1962 har haft sine klare begrænsninger. Selv om Plaid Cymru siden 1974 har været repræsenteret i Underhuset med 2-4 mandater (af de 36-38 walisiske), på baggrund af en vælgeropslutning på 7,8-11,5%, så er det svært at tage dette resultat som udtryk for en massiv nationalistisk genfødsel, og ved af-

⁴⁰ For en god systematisk introduktion, se Dennis Kavanagh & Peter Morris: *Consensus Politics from Attlee to Thatcher*, 2nd ed., London 1994.

⁴¹ Jf. Derek Aldcroft: *The British Economy, the Years of Turmoil 1920-1951*, London 1986, s. 17ff, s. 119ff og H.W. Armstrong: »Regional Problems and Policies«, i N.E.R. Crafts & N.W.C. Woodward (eds.): *The British Economy since 1945*, Oxford 1991, s. 291-324.

stemningen om et stærkt begrænset walisisk selvstyre i 1979 gik kun 11,8% af vælgerkorpset ind for forslaget. På den baggrund virker selv Plaid Cymrus ledere opgivende eller i hvert fald moderate i deres politiske mål. I en artikel fra 1990 skrev partiets præsident, Dafydd Elis Thomas, at man ikke skulle stirre sig blind på nødvendigheden af statsdannelse og så i stedet Wales som en kultur-nation, der dominerede det politiske samfund.⁴²

Den mest nærliggende forklaring på den nationalistiske vækkelses stagnation skal søges i London, hvor skiftende regeringer siden 1964 har efterkommet en lang række af de walisiske ønsker. Fx oprettedes i 1964 et Ministerium for Wales med hovedsæde i Cardiff, samme år åbnede »The Elections (Welsh Forms) Act« for stemmesedler på walisisk; i 1967 var »Welsh Language Act« det første skridt mod sidestilling af engelsk og walisisk som administrationssprog; i 1976 etableredes et »Welsh Development Agency«, og i 1982 oprettedes en walisisk sproget TV-kanal, S4C.⁴³

Den kulturelle nationalismes fordringer er således i vid udstrækning blevet imødekommet. Det har indtil nu bremset for udviklingen af en bredt baseret politisk nationalisme, selv om det politiske landskab i Wales adskiller sig markant fra det engelskdominerede britiske: Wales er som nævnt fortsat en solid Labour-højborg (se figur 1-3).

For Skotlands vedkommende har SNPs kanonvalg i 1974, den op-hedede *Devolution*-debat i slutningen af 1970'erne og de konservatives deroute ved valgene i 1980'erne til gengæld inspireret en strøm af historisk, politologisk, sociologisk og journalistisk litteratur de sidste tyve år. Det billede, der her har tegnet sig af baggrunden for den nationale vækkelse, er forholdsvist klart.

For det første har man peget på strukturproblemerne i den skotske økonomi siden mellemkrigstiden, som både gjorde landet til et arbejdsløsheds- og udvandringsområde. Unionens økonomiske gevinster var blegnet siden 1800-tallets velmagtdage. Men paradoksalt nok gjorde denne tilbagegang unionen mere nødvendig. Efter 1945 blev Skotland nemlig gjort til genstand for særlig opmærksomhed for interventionsstatens betræbelser på at skabe økonomisk vækst. Det vigtigste institutionelle udtryk herfor var etableringen af »Scottish Development Depart-

⁴² Dafydd Elis Thomas: »The Constitution of Wales«, i B. Crick (ed.): *op. cit.*, s. 57-67.

For *devolution*-afstemningen, se K.O. Morgan: *op. cit.*, s. 401ff. En god analyse af Plaid Cymrus politiske målsætninger og deres udvikling siden 1979 findes hos Thomas Christiansen: »Plaid Cymru in the 1990s: Dilemmas and Ambiguities of Welsh Regional Nationalism«, paper presented at the Workshop on »Regionalist Parties in Western Europe«, ECPR Joint Session of Workshops, Madrid, April 1994, s. 19ff.

⁴³ Jf. K.O. Morgan: *op. cit.*, s. 333f, 388f; samme: *The People's Peace*. British History 1945-1989, Oxford 1990, s. 268. 288f.

ment« i 1962. Efterkrigsårene så også en udflytning af departementer fra de centrale britiske ministerier til Skotland, der således i nogen grad fik karakter af en selvstændig administrativ enhed.⁴⁴

Den næsten permanente krisetilstand (sammenlignet med England), interventionistiske udviklingsprojekter og stigende administrativ selvstændighed var den baggrund, som olien trådte ind i skotsk politik på. Det skete i 1970, hvor den nationalistiske politiker Gordon Campbell prompte henvendte sig til Skotlandsministeren med et krav om, at olieindtægterne eksklusivt skulle komme skotterne tilgode. Det blev den afgørende dagsorden for SNP, der allerede i 1972 lancerede det potente slogan: »It's Scotland's Oil« og siden fulgte det op med det provokerende (og uklædelige) »Rich Scots or Poor Britons?«. En anden enkeltsag, som SNP mobiliserede på i 1970erne var EF-modstanden.⁴⁵

Godt hjulpet på vej af en massiv medieopmærksomhed kunne SNP så triumfere ved valgene i 1974 med et program, der krævede fuld skotsk uafhængighed. Resultaterne er siden grundigt analyseret af vælgeradfærdsforskere, der har peget på at SNPs vælgere i høj grad var førstegangs- og sofavælgere, altså ganske typiske protestpartivælgere, men hertil kommer et tydeligt element af sociale opstigere blandt SNP-vælgere. Det samlede billede er altså en blanding af et yuppie- og et protestparti, der fuldt bekræfter de generelle britiske tendenser mod undermineringen af klasseloyalitet som den altafgørende politiske determinant.⁴⁶

SNP-successen sendte chokbølger til London og især til Labour, hvis regeringsmulighed afhang af de skotsk-valgte medlemmer. Resultatet blev en svag hjemmestyreløvslov (The Scotland Act, 1978), der i 1979 blev forelagt de skotske vælgere. 52% af de afgivne stemmer gik ind for forslaget, men valgdeltagelsen var så lav, at mindstekravet om, at 40% af de valgberettigede skulle stemme for, ikke blev opfyldt, hvorefter loven faldt. Dette resultat kunne tolkes enten som, at skotterne fandt forslaget for tyndt (den nationalistiske udlægning) eller at man, når det kom til stykket, havde det helt fint med unionen. Massiv tilbagegang for SNP ved valgene i 1979 og 1983 (fra 840.000 til 331.000 stemmer) pegede i retning af det sidste.

Denne konklusion er imidlertid både rigtig og forkert. Det politiske landskab i Skotland fastholdt nemlig de særtræk, der siden 1950erne havde etableret sig: konservativ nedgang og et stærkt Labour, men i 1980erne blev dette stadig tydeligere markeret af en voksende anti-

⁴⁴ Jf. J.G. Kellas: *op. cit.*, s. 30ff, s. 49ff; D. McCrone: *op. cit.*, s. 144f, s. 163f.

⁴⁵ Jf. A. Marr: *op. cit.*, s. 131f; C. Harvie: *op. cit.*, s. 182ff.

⁴⁶ Jf. J.G. Kellas: *op. cit.*, s. 127ff; D. McCrone: *op. cit.*, s. 164ff.

britiskhed, der førte til, at både Labour og de Liberale igen betonedes kravet om Home Rule.

Forklaringen skal søges et enkelt sted: i Thatcher-regeringen, hvis politik på centrale områder gik direkte imod skotske interesser, og derfor – som David McCrone har formuleret det – »became, quite unwittingly, the midwife of Scottish Home Rule«. I Skotland blev Thatcher set som en udpræget engelsk nationalist (og som bl.a. Ralf Rönquist har påvist, havde Thatcher ikke den dybe forståelse for Storbritanniens karakter af en multi-national statsdannelse og at britisk og engelsk ikke nødvendigvis er det samme).⁴⁷ Thatcher-regeringens økonomiske politik med privatisering, deregulering og nedskæringer i den offentlige sektor ramte Skotland særligt hårdt på baggrund af interventionsstatens særlig centrale betydning her. Arbejdsløsheden steg dramatisk, og da Thatcher og hendes regering i 1988 talte om deres nye økonomiske mirakel, var miraklet i Skotland til at overse: her var arbejdsløsheden dobbelt så høj som i de konservatives kerneområder i Sydøstengland (hhv. 11,4% og 5,2%).⁴⁸ At regeringen besluttede at indføre den upopulære Poll Tax et år tidligere i Skotland end i resten af Storbritannien øgede heller ikke begejstringen nord for Hadrians mur (selv om baggrunden var et krav fra skotske konservative, der frygtede drastiske stigninger i ejendomsskatterne!).⁴⁹

Da SNP både i 1987 og 1992 kunne notere en pæn stemmemæssig fremgang, og da både Labour og Liberal Democrats går ind for selvstyre, er det fristende at betragte den politiske udvikling siden 1979 i forlængelse af det nationalistiske gennembrud i slutningen af 1960'erne: ved valget i 1992 fik partier, der ønskede enten selvstændighed eller selvstyre i Skotland 75% af de afgivne stemmer. Det turde da være en national genfødsel. Imidlertid føler jeg mig mere tiltrukket af David McCrones analyse af den skotske udvikling, som han har fremlagt i *Understanding Scotland* fra 1992. Han trækker linjerne tilbage til 1950'erne, hvor det politiske landskab begynder at adskille sig fra det engelske, først og fremmest ved en begyndende konservativ tilbagegang, der som trend fortsætter frem til i dag, hvor en politisk kommentator efter lokalvalget i maj 1994 hvast kunne fastslå, at det efterhånden var ligeså svært at finde en skotsk konservativ som at se Loch Ness-uhyret.⁵⁰ McCrone ser dette som et resultat af velfærdskonsensusens fundamentale gennemslag i den skotske politiske kultur, hvor SNPs succes var succes for et

⁴⁷ Ralf Rönquist: »God Save Britain«, i S. Tågil (ed.): *op. cit.*, s. 124.

⁴⁸ Jf. David Smith: *North and South*, London 1989, s. 145.

⁴⁹ Jf. D. McCrone: *op. cit.*, s. 208ff; A. Marr: *op. cit.*, s. 173ff og C. Harvie: *op. cit.*, s. 201ff.

⁵⁰ »A Week in Politics«, Channel Four, 15.5.94.

parti, der nok var nationalistisk, men så sandelig også fortaler for velfærdsstaten, og videre hvor Labours position i 1980'erne er båret af, at partiet netop repræsenterer den gamle konsensus-linje.

En sådan tolkning reducerer i høj grad den politiske nationalisme til et funktionalistisk fænomen, der kan støtte sig til en veludviklet kulturel national identitet i Skotland. Politik på skotsk har derfor måske ikke så meget været nationalistisk som blot anderledes end politik på engelsk.

Spørgsmålet er så, om det vedblivende vil være tilfældet. I 15 år har skotterne massivt stemt imod den politik, der føres i Storbritannien og dermed også i Skotland. Om det vil føre til en egentlig løsrivelsesbevægelse af dimensioner, er et åbent spørgsmål. Skulle en sådan komme, ville den givetvis iklæde sig skotsk-nationale kostumer og ritualer. Men det gør den ikke nødvendigvis til en genfødsel af et Skotland med reale rødder tilbage før Unionen.

Konklusion

Den skotske ny-nationalisme kan således forklares funktionelt som udtryk for en voksende kløft mellem de politiske mønstre i Skotland og i Storbritannien/England. Det fratager den en vis del af den nationalistiske kulør, men selvfølgelig ikke den nationale: der er tale om en udpræget særudvikling i en region, der takket være sin historie kan betragte sig som en nation. I modsætning hertil var de nationale strømninger omkring Home Rule i perioden 1885-1914 ikke udtryk for egentlige skotske forhold, men en forholdsvis ren irsk importvare.

I Wales forholder de to nationale vækkelsesæraer sig derimod omvendt. Her var de nationale bevægelse i slutningen af 1800-tallet langt stærkere og hjemmegroede i det religiøse og sproglige modsætningsforhold til den engelske dominans. Denne nationale vækkelse kan siges dels at have sejret sig ihjel og dels at være blevet et offer for sociale og økonomiske strukturforandringer. Den genfødte nationalisme fra 1960'erne blev derimod succesrigt marginaliseret gennem markante indrømmelser på især det sprogligt-kulturelle område i perioden 1964-82. Man skal dog ikke være blind for, at Wales kunne udvikle skotske tendenser. De politiske betingelser er der i form af et klart skel mellem Wales og England. Derimod mangler de økonomiske forhold, der kan gøre et i hvert fald mere autonomt Wales til en sandsynlighed. Men det kan jo komme.

En sådan primær-binding i en nutidig, snarere end en historisk, politisk og økonomisk anderledeshed er i øvrigt heller ikke unik britisk. Der er klare ligheder med andre vesteuropæiske nationalismer eller

regionalismer. Tydeligst er den italienske pendant, hvor »Lega Nord« trods bestræbelser på at begrunde en norditaliensk regionalisme historisk handler om et nutidig politisk og økonomisk gab mellem Milano og styret i Rom.

Min sidste kommentar vil på den baggrund være, at jeg er ganske skeptisk, hvad angår Historiens forklaringskraft, når det gælder ny-nationalismen i Storbritannien og andre steder i Vesteuropa. Man bliver på dette område meget klogere af at studere kontekster end af at læse tekster. Og dermed har jeg også givet fagets kritikere blandt semiotikere og dekonstruktivister et borgerligt historisk ord med på vejen.

